

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН,
ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя Ніколаєва

« *вересня* » 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ

Рівень вищої освіти: *Перший (бакалаврський)*

Спеціальність – 052 Політологія

Галузі знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Освітньо-професійна програма: ОПП «Політологія»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 052 – Політологія

2022–2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія політичних партій та партійних систем» для спеціальності – 052 Політологія

Розробник:

КОЧ Світлана Вадимівна – доктор політичних наук, професор кафедри політології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології ФМВПС

Протокол № 1 від. “29” 08 2022 р.

Завідувач кафедри _____ (Василь ПОПКОВ)

Погоджено із гарантом

ОПП/ОНП _____

_____ (Марія МІЛОВА)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) _____

факультету міжнародних відносин, політології та соціології.

Протокол № 1 від. “30” 08 2022р.

Голова НМК _____ (Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 1 від. “18” 08 2023р.

Завідувач кафедри _____

(В. Попков)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № _____ від. “_____” _____ 202 р.

Завідувач кафедри _____

(_____)

ЗМІСТ

1.	Опис навчальної дисципліни	4
2.	Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3.	Зміст навчальної дисципліни	7
4.	Структура навчальної дисципліни (денна / заочна)	9
5.	Теми семінарських занять	10
6-7	Теми практичних занять	12
8.	Самостійна робота	12
9.	Методи навчання	15
10.	Форми контролю та методи оцінювання Критерії оцінювання навчання	15
11.	Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти.	17
12	Методичне забезпечення	17
13.	Питання для підготовки до підсумкового контролю	18
14.	Рекомендована література до вивчення курсу	19

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2 ІНДЗ – дослідження та презентація спеціальної теми.	Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки Спеціальність 052– політологія Рівень вищої освіти: Перший бакалавр	Дисципліна включена до переліку: <u>Обов’язкові освітні компоненти.</u> Цикл фахової та практичної підготовки. КОД дисципліни в ОПП «Політологія» - ОК16.	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	2-й
		<i>Семестр</i>	
		2-й	3-й
		<i>Лекції</i>	
		18 – год.	8 – год.
		<i>Практичні</i>	
		18 – год.	-.
		<i>Самостійна робота</i>	
		54 – год.	82 – год.
		у т.ч. ІНДЗ*: - 24 год.	
		Форма підсумкового контролю: іспит	

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна включена до переліку обов'язкових освітніх компонентів (ОК) освітньо-професійної програми (ОПП) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія». (КОД дисципліни в ОПП «Політологія» - ОК16.

Цикл фахової та практичної підготовки. Обов'язкові освітні компоненти.

Вивчення політичних партій як політико-правового явища, категорій і інституту є одним з найбільш перспективних та значущих напрямів сучасною суспільної науки. Інтерес до теоретико-методологічних досліджень з цього напрямку актуалізується у зв'язку з формуванням конкурентної плюралістичної системи, з перетворенням політичних партій в структурні елементи механізму організації та виконання влади.

Метою курсу «Теорія політичних партій та партійних систем» є вивчення процесу становлення політичних партій та партійних систем, аналіз політико-правових основ їх функціонування та опанування здобувачами вищої освіти ключових чинників розвитку та модифікації партійно-політичних систем в умовах трансформації політичного простору та інститутів, що забезпечують практичну взаємодію громадянського суспільства та державної влади.

Завданнями вивчення дисципліни є сформування у студентів уявлення про політичні партії та партійні системи, як найважливіші складові елементи політичної системи демократичного типу, їх сутнісних рисах, функціях, різновидах, про роль партій в процесі функціонування політики, про особливості виникнення і розвиток партій та партійних систем в світі, про нормативне регулювання діяльності партій; щоб дати майбутньому спеціалісту – знання, необхідні сучасному політичному менеджеру, консультанту, досліднику процесів управління в політичній сфері, політику, державному і муніципальному службовцю, викладачу політології. Отже **завдання:** освоєння студентами категоріально – понятійного апарату; отримання знань про закономірності виникнення, тенденції розвитку політичних партій та політичних систем протягом світової історії їх розвитку; вивчення вузлових моментів історії політичних партій: починаючи з угруповань Давнього світу до сучасних політичних організацій; визначити різновиди політичних партій та партійних систем, класифікувати їх за ознаками; проаналізувати місце і роль партій у політичній системі суспільства; проаналізувати генезу партійно-політичних систем: біпартійних, мультіпартійних, монопартійних; Аналіз особливостей розвитку сучасних партійних систем, характер політичної конкуренції, форми та методи зв'язку партій з державною владою та громадянським суспільством; Вивчення типів організаційної структури партій та аналіз їх ідеологічних принципів; Знайомство з особливостями правового регулювання і функціонування політичних партій в різних країнах світу.

Практична складова дисципліни передбачає оволодіння навичками моделювання партійно-політичної системи оперуючи знаннями про характер соціальної структури суспільства, соціокультурні традиції, про діюче законодавство та правила інституалізації партій, виборчі системи та їх вплив на ієрархізацію партій в державі, закономірності змін в електоральних системах та просторах, електоральну конкуренцію.

Міждисциплінарні зв'язки: державне управління, взаємодія з органами державної влади, виборчі системи

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів: 1) Партії та політичні системи як феномен політики: історія виникнення, принципи формування та еволюції; 2) Теоретичний аналіз сучасних партійних проблем

Вивчення дисципліни спрямоване на формування наступних компетентностей:
Інтегрально компетентності (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальних компетентностей (ЗК):

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

ЗК06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальних (фахових) компетентностей (СК):

СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки;

СК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;

СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;

СК06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;

СК07. Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності; **ПРН04.** Мати навички професійної комунікації;

ПРН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки;

ПРН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;

ПРН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;

ПРН13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;

ПРН14. Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

У результаті вивчення даного курсу здобувач повинен знати: різні підходи партологів щодо визначення сутності політичних партій; основні категорії партології, їх зміст і структуру; історію інституту політичних партій; етапи формуванні політичних партій та суспільно-політичних рухів; розуміти соціально-політичну природу партій та їх роль як суб'єкта представництва інтересів соціальних груп; розуміння політичних партій як суб'єкта політичного процесу; загальні принципи класифікації партій та партійних систем; загальні типології партій та тенденції їх історичного розвитку; типології партійних систем і особливості партійних систем сучасних держав; загальні аспекти проблеми партій, як суб'єктів публічної політики; загальні принципи та приклади правового регулювання та фінансово-господарської діяльності політичних партій; **Студент повинен вміти:** використовувати наукову термінологію під час аналізу партійно-політичних систем; аналізувати ідеологію і програму партій, організаційну структуру, електоральну базу сучасних партій, особливості структури партійних систем сучасних держав; аналізувати ідейно-теоретичного підґрунтя платформ політичних партій, їх організаційно-технологічні засади діяльності, участі партій у виборчому процесі; запроваджувати порівняльний і типологічний аналіз політичних партій та партійних систем; надавати аналіз закономірностям та тенденціям розвитку політичних партій і рухів.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ» ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Партії та політичні системи як феномен політики: історія виникнення, принципи формування та еволюції.

ТЕМА 1 Предмет, структура курсу. Політичні партії: умови виникнення і функціонування. Завдання і мета курсу. Предмет учбового курсу. Об'єкт вивчення і аналізу. Поняття політичної партії. Історіографічний аналіз літератури до курсу. Еволюція історичних форм партійних організацій: політичні угруповання, клуби, масові організації, партії-рухи. Етапи патогенезу. Групи інтересів як медіатори в політичних відносинах (А. Бентлі, Д. Трумен, Н. Полсбі). Політичні партії як різновид груп інтересів. Партія як тип політичної організації. Поняття партогенезу та партології. Суть партії, її ідейно-політична орієнтація. Партія, як організація, що виражає інтереси і настрої певних верств населення країни. Історичні етапи формування і розвитку партій. Партії в стародавньому світі та середньовіччі. Партії в період розвитку капіталістичних відносин. Політичні партії і рухи на початку ХХ століття. Особливості сучасного етапу в розвитку політичних партій.

ТЕМА 2. Політичні партії: типологія і класифікація. Базові характеристики політичних об'єднань: функції, політична платформа, соціальна база, електорат. Типологія партій. Варіанти типологій партій М. Дюверже, Ф. Боррелья, Же. Бурдо, Же. Шарло, Ф. Епстайна, Дж. Лопаломбара. Ідейно-політична орієнтація; характер політичних програм, мета і засоби досягнення виконання програм, тип об'єднання і структури, особливості складу, джерела фінансування. Політичні платформи партій. Поняття та ознаки партії. Політичний характер партій. Політичні цілі, засоби, способи і терміни їх досягнення. Політична соціалізація і проведення політичного рекрутування. Політична програма. Моделі і типи об'єднання політичних партій.

ТЕМА 3. Партійні системи: поняття, різновиди, класифікації. Теорія партійних систем. Теорія партійних систем. Розвиток теорії (Аристотель, А. Токвіль, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, В. Парето, М. Вебер, В. Ленин, ін.). Системний аналіз в політичних дослідженнях (Т. Парсонс, Д. Істон, Г. Алмонд, К. Дойч.) Системна теорія. Політична система. Система партій. Сучасні теорії політичних систем (М. Дюверже). Формування партійних систем. Партійні блоки та коаліції. Структура партійної системи. Ієрархічні рівні партійних систем: партійно-електоральний, організаційно-партійний, партійно-коаліційний, партійно-державний. Якісні та кількісні характеристики партійних систем. Переваги та недоліки двопартійних та багатопартійних систем. Авторські типології (Дж. Сарторі, М. Дюверже, Ж. Блонделя, С. Айзенштадт, С. Коена, Г. Алмонда, С. Верби). Партійна система, як феномен політики. Їх зв'язок з виборчими системами.

ТЕМА 4. Сучасні політичні рухи та партії: їх взаємодія із інститутами політичної системи. Політичні рухи та політичні партії. Групи інтересів як медіатори в політичних відносинах держави і населення (А. Бентлі, Д. Трумен, Н. Полсбі). Джерела впливу, ресурси, механізми репрезентації груп інтересів. Типологія лобі та групи тиску. Лобістські угруповання та парламентські кокуси. Мафія і корупція як результати зрощення державних і корпоративних структур. Утворення тіньових корпоративних угруповань. Клані і клієнти в політичних структурах. Корпоратизації політики. Політичні партії як різновид асоціативних груп інтересів. Форми інституціоналізації політичних партій. Лідери, керівники і активісти, функціонери. Відносини партій з іншими політичними інститутами. Взаємини парій з державою і групами тиску. Міжпартійна конкуренція. Блоки і коаліції. Партійний кокус. Фракції. Партійна ієрархія і небезпека олігархізації партійного керівництва. Формати партійних систем в «нових демократіях». Партійні системи в національно-цивілізаційних традиціях. Державне

регулювання процесу виникнення і діяльності політичних партій. Парламентська діяльність політичних партій.

ТЕМА 5. Політична ідеологія: в партійному будівництві. Сучасні ідеологічні платформи: виникнення, розвиток, політичне застосування. Поняття «ідеологія», «політична ідеологія». Підходи і трактування політичної ідеології (А. Треси, К. Мангейм, К. Маркс, В. Парето, Ф. Уоткінс, Л. Седжент, Р. Міхельс, С. Хантінгтон). Рівні політичної ідеології: теоретико-концептуальний, програмно-політичний, актуалізований. Функції політичної ідеології. Ідеологізація, деідеологізація і реідеологізація політичного життя (Д. Белл, А. Арон, С. Ліпсет). Інформаційний тоталітаризм і управління масовою свідомістю. Ідеологічні суперечності в ХІХ та ХХІ століттях. Ідеологізм і технократизм (Х. Шельськи) в соціальному і політичному житті. Класичні ідеологічні течії. Сучасні ідеологічні платформи. Нові ліві та нові праві – ідеологія, сучасні рухи.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

Теоретичний аналіз сучасних партійних проблем

ТЕМА 6. Правова інституціоналізація політичних партій. Партійне право. Фінансування партій. Правова регуляція діяльності політичних партій. Юридичне поняття партії. Партійна система держави. Правлячі партії. Опозиційні партії. Поняття правового статусу політичної партії та його структура. Регламентація ідеології і програм політичних партій. Політичні партії – суб'єкт «партійного права». Правове регулювання порядку створення і реєстрації партій. Принципи взаємодії партій та держави. Поняття і етапи інституціоналізації політичних партій. Форми правової інституціоналізації політичних партій. Політичні партії і їх взаємодія з інститутами політичної системи. Регламентація взаємин депутата з партійною фракцією. Регламентація взаємин політичних партій та уряду. Партійні фінанси. Законодавства про фінанси політичних партій. Джерела, з яких формуються фінансові можливості партій. Державна підтримка партій в світовій практиці: пільги, послуги. Державне фінансування політичних партій.

ТЕМА 7. Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності. Суть політичної участі і його теоретичні і технологічні трактування (К. Маркс, Й. Шумпетер, Ф. Тьоніс, Л. Хейден). Постійні і змінні чинники політичної участі. Типи політичної участі (Г. Алмонд, К. Пауелл, У. Мілбрайт). Типи політичної підтримки (Д. Істон). Політична участь в політичних системах змагального типу і неконкурентних. Особливості мобілізованої, автономної, символічної і відповідальної участі. Конформізм. Політичний протест. Ортодоксальна і протестна участі (Е. Мюллер). Ефективність протестного потенціалу (А. Марш). Репресивний потенціал участі. Абсентеїзм і апатія.

Поняття «Електоральна географія». Мажоритарна виборча система. Пропорційна виборча система. Змішана виборча система. Виборча компанія. Регламентація участі політичних партій у виборчому процесі. Суб'єкти виборчого процесу: партії, коаліції, блоки, неполітичні суспільні об'єднання, виборці. Регламентація парламентської діяльності політичних партій. Положення про депутатські групи, регламенти палат... Організаційні моменти регламентації: умови утворення парламентської фракції; правовий статус; статус опозиції; забезпечення роботи фракцій; відносини політичних партій і депутатів.

ТЕМА 8. Європейські стандарти функціонування політичних партій. Партійна система ЄС. Політико-правова система ЄС. Партії та політичні групи в Європі. Європейський парламент. Механізм формування Європейського парламенту. Виборча система. Питання створення єдиної виборчої системи. «Виборчий округ» в ЄС. Особливості національних практик виборчого процесу. Питання цензів. Загальноєвропейські політичні партії. Фракційний розподіл в європейському парламенті: історія, сучасний склад.

ТЕМА 9. Сучасні партійно-правові системи: особливості функціонування.

Особливості формування і функціонування національних партійно-політичних систем. Параметри аналізу партійних систем . Фактори формування партійних систем: фактор історичних особливостей розвитку держави, фактор політичного режиму, фактор електоральної системи. Теорема М. Дюверже. Символізація партійно-політичного простору. Символізація і стереотипізація: природа процесу. Символічне кодування в політичному менеджменті. Політична символіка та її природа.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	Усь ого	у тому числі				Усь ог	у тому числі		
		лек	сем	інд	с/р		лек	ін д	с/ р
1	2	3	4	5	6	8	9	10	11
Модуль 1									
Змістовий модуль 1.									
Партії та політичні системи як феномен політики: історія виникнення, принципи формування та еволюції.									
Тема 1. Предмет, структура курсу. Політичні партії: умови виникнення і функціонування.	10	2	2	2	4	10	-	2	8
Тема 2. Політичні партії: типологія та класифікація. Базові характеристики політичних об'єднань: функції, політична платформа, соціальна база, електорат	10	2	2	2	4	10	2	2	6
Тема 3. Партійні системи: поняття, різновиди, класифікації. Теорія партійних систем.	12	2	2	4	4	12	-	4	8
Тема 4. Сучасні політичні рухи та партії: їх взаємодія з інститутами політичної системи	10	2	2	4	2	10	2	4	4
Тема 5. Політична ідеологія: в партійному будівництві. Сучасні ідеологічні платформи: виникнення, розвиток, політичне застосування.	10	2	2	2	4	10	-	2	8
Разом за змістовим модулем 1	52	10	10	14	18	52	4	14	34
Змістовий модуль 2.									
Теоретичний аналіз сучасних партійних проблем									
Тема 6. Правова інституціоналізація політичних партій. Партійне право. Фінансування партій.	8	2	2	2	2	8	2	2	4
Тема 7. Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності.	10	2	2	2	4	10	-	2	8
Тема 8. Європейські стандарти функціонування політичних партій. Партійна система ЄС	8	2	2	2	2	8	-	2	6
Тема 9. Сучасні партійно-політичні системи: особливості функціонування.	12	2	2	4	4	12	2	4	6
Разом за змістовим модулем 2	38	8	8	10	12	38	4	10	24
Усього годин	90	18	18	24	30	90	8	24	58
Усього годин	90	18	18	54		90	8	82	

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин
Модуль 1		
Змістовний модуль 1		
Т.1	Предмет, структура курсу. Політичні партії: умови виникнення і функціонування. Опрацювання лекційного матеріалу. З'ясування науково-теоретичних засад та стратегічних завдань дисципліни. Огляд історіографії з курсу з метою виявлення процесу еволюції предмету та об'єкту дослідження партології. Виявлення варіативності підходів щодо ключових понять в партології. Створення конспекту з історичних етапів формування і розвитку партій.	2
Т.2	Політичні партії: типологія і класифікація. Базові характеристики політичних об'єднань: функції, політична платформа, соціальна база, електорат. Встановлення авторських підходів та критеріїв до створення типології партій. Виявлення засобів встановлення та презентації політичної платформи партій. Визначення типових та варіативних ознак партій. Функції політичних груп та партій. Політична соціалізація, мобілізація, політичного рекрутування.	2
Т.3	Партійні системи: поняття, різновиди, класифікації. Теорія партійних систем. Ознайомлення з теоріями організації та функціонування партійних систем. Визначення специфіки теорії (Аристотель, А. Токвіль, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, В. Парето, М. Вебер, В. Ленин, ін.). Визначення специфіки системного аналізу в політичних дослідженнях (Т. Парсонс, Д. Істон, Г. Алмонд, К. Дойч.) Системна теорія в політичних науках. Сучасні теорії політичних систем (М. Дюверже, С.Роккана). Ієрархічні рівні партійних систем. Авторські типології (Дж. Сарторі, М. Дюверже, Ж. Блонделя, С. Айзенштадт, С. Коена, Г. Алмонда, С. Верби). Партійна система, як феномен політики. Їх зв'язок з виборчими	2
Т.4	Сучасні політичні рухи та партії: їх взаємодія із інститутами політичної системи. Виявлення залежності між розвитком політичних рухів та політичних партій. Вивчення груп інтересів та лобістських груп. Підходи А. Бентлі, Д. Трумена, Н. Полсбі. Політичні ресурси груп інтересів. Визначення типологічних ознак лобістських структур та групи тиску. Характеристика лобістських угруповань та парламентських кокусів. Клани і клієнти в політичних структурах. Форми інституціалізації політичних партій. Формати партійних систем в «нових демократіях». Партійні системи в національно-цивілізаційних традиціях. Державне регулювання процесу виникнення і діяльності політичних партій	2

Т.5	<p>Політична ідеологія: в партійному будівництві. Сучасні ідеологічні платформи: виникнення, розвиток, політичне застосування. Вивчення авторських підходів до трактування політичної ідеології в працях А. Треси, К. Мангейма, К. Маркса, В. Парето, Ф. Уоткінса, Л. Седжента, Р. Міхельса, С. Хантінгтона. Визначення функцій політичної ідеології в теоретичних напрацюваннях Д. Белла, А. Арона, С. Ліпсета. Виявлення ідеологічних суперечностей в ХІХ та ХХІ століттях. Визначення специфіки ідеологізму і технократизму в роботах Х. Шельськи. Виявлення відмінностей між класичними та новітніми ідеологічними течіями. Гібридні ідеології. Нові ліві та нові паві.</p>	2
Разом за змістовним модулем 1		10
Змістовний модуль 2		
Т.6	<p>Правова інституціалізація політичних партій. Партійне право. Фінансування партій.</p> <p>Правова регуляція діяльності політичних партій. Юридичне поняття партії. Партійна система держави. Правлячі партії. Опозиційні партії. Поняття правового статусу політичної партії та його структура. Регламентація ідеології і програм політичних партій. Політичні партії – суб'єкт «партійного права». Правове регулювання порядку створення і реєстрації партій. Принципи взаємодії партій та держави. Поняття і етапи інституціалізації політичних партій. Форми правової інституціалізації політичних партій. Політичні партії і їх взаємодія з інститутами політичної системи. Регламентація взаємин депутата з партійною фракцією. Регламентація взаємин політичних партій та уряду. Партійні фінанси. Законодавства про фінанси політичних партій. Джерела, з яких формуються фінансові можливості партій. Державна підтримка партій в світовій практиці: пільги, послуги. Державне фінансування політичних партій.</p>	2
Т.7	<p>Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності. Суть політичної участі і його теоретичні і технологічні трактування (К. Маркс, Й. Шумпетер, Ф. Тьоніс, Л. Хейден). Постійні і змінні чинники політичної участі. Типи політичної участі (Г. Алмонд, К. Пауелл, У. Мілбрайт, Д. Істон). Ортодоксальна і протестна участі (Е. Мюллер). Ефективність протестного потенціалу (А. Марш). Репресивний потенціал участі. Електоральна політика партій. Поняття «Електоральна географія». Виборча компанія. Регламентація участі політичних партій у виборчому процесі. Суб'єкти виборчого процесу: партії, коаліції, блоки, неполітичні суспільні об'єднання, виборці. Регламентація парламентської діяльності політичних партій: умови утворення парламентської фракцій; статус опозиції; забезпечення роботи фракцій;</p>	2

T.8	Європейські стандарти функціонування політичних партій. Партійна система ЄС. З'ясуйте характеристику політико-правової системи ЄС. Визначте особливості партійно-політичної системи ЄС. Механізм формування Європейського парламенту. Виборча система ЄС. Питання створення єдиної виборчої системи. «Виборчий округ» в ЄС. Особливості національних практик виборчого процесу. Питання цензів. Загальноєвропейські політичні партії. Фракційний розподіл в європейському парламенті: історія, сучасний склад.	2
T.9	Сучасні партійно-правові системи: особливості функціонування. Поняття національної партійно-політичної системи. Параметри аналізу партійних систем сучасності. Фактори формування партійних систем: фактор історичних особливостей розвитку держави, фактор політичного режиму, фактор електоральної системи. Символізація партійно-політичного простору. Символізація і стереотипізація: природа процесу. Символічне кодування в політичному менеджменті. Політична символіка та її природа.	2
Разом за змістовним модулем 2		8
Усього годин		18

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА ТА ІНДЗ

До самостійної роботи відноситься: [1] – підготовка до лекцій, практичних занять; [2] – опрацювання лекційного матеріалу, складання аналітичних схем; [3] – самостійне опрацювання літератури та нормативно-правових актів, джерел; [4] – індивідуальне навчально-дослідне завдання: підготовка доповіді; реферату, есе; підготовка презентації, статті;

Назви змістовних модулів і тем Назва теми та основні завдання	ГОДИН	
	Інд. р-та	Сам. р-та
Змістовний модуль 1		
T.1. Предмет, структура курсу. Політичні партії: умови виникнення і функціонування Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): Теми: 1) Політичні організації в Стародавньому світі; 2) Політична боротьба в Давньому Римі; 3) Політичні рухи в середньовічних містах; 4) Розвиток партійно-політичних рухів в Англії; 5) Особливості формування партійно-політичної системи (США, Франції, Німеччини, або інша країна) 6) Теорія демократії А. Токвіля. 7) Становлення теорії представницької демократії (поняття представництва: пряме, непряме; фактичне, географічне, фракційне, національне).	2	4

<p>Т.2. Політичні партії: типологія і класифікація. Базові характеристики політичних об'єднань: функції, політична платформа, соціальна база, електорат. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Вивчення авторських типологій класифікацій політичних партій М. Дюверже, Ф. Борреля, Ж. Бурдо, З. Ньюмена, Ж. Шарло, Ф. Епстайна, Дж. Лапаломбара та ін.</p> <p>Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): Темі: 1) Семиступінчаста класифікація партій Дж. Сартори; 2) Модель політичної системи Карла Дойча; 3) Класифікація партій по типу організації партій та за їх діями М. Дюверже; 4) Теорія політичної системи Д. Істона; 5) Класифікація політичних систем Ж. Блонделя; 6) Характеристика політичних систем за роботами С. Айзенштадта; 7) Стівен Коен про партійні системи; 8) Досвід класифікації політичних партій А. Москвітіна; 9) Типи політичних систем Габриеля Алмонда; 10) Типологія політичних культур Сіднея Верби.</p>	2	4
<p>Т.3. Партійні системи: поняття, різновиди, класифікації. Теорія партійних систем. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури.</p> <p>Підготовка доповіді, презентації (на вибір): 1) Лобізм в політиці: історія; 2) Лобіювання як соціальна технологія: форми і методи; 3) Регулювання лобістської діяльності в сучасній практиці: порівняльний аналіз між країнами; 4) Моделі політичних коаліцій в різних партійних системах; 5) Механізм функціонування багатопартійної системи: компаративний аналіз; 6) Політичні партії: особливості обліку та оподаткування (компаративний аналіз); 7) Ієрархічні рівні партійних систем: партійно-електоральний, організаційно-партійний, партійно-коаліційний, партійно-державний.</p> <p>ІНДЗ 1 (на вибір) 1) Скласти таблицю: Функціонування «припартійних організацій». обравши групу партій певної країни визначте моделі організації складних структурованих партій. 2)</p> <p>ІНДЗ 2 Підготувати доповідь по теорії соціальної системи (За вибором), спираючись на оригінальні роботи. (О. Богданов, Т. Котарбинський, Л. Бергаланфи, Н. Віне, К. Маркс, Г. Спенсер, М. Вебер, Ф. Тьонніс, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, Т. Парсонс, Е. Гідденс, П. Бурдьо, Ж. Деррида, М. Арчер, І. Валлерстайн</p>	4	4

<p>Т.4. Сучасні політичні рухи та партії: їх взаємодія із інститутами політичної системи. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 3 Запропонувати класифікацію експресивних рухів (за власною системою критеріїв). Обрати одну з тем для детального розгляду (можлива підготовка групою співдоповідачів). Підготувати доповідь, або доповідь-презентацію. Теми: 1) Професійні рухи: участь у політичній комунікації; 2) Музичні субкультури та їх політична мобілізація (барди, хиппи, емо, готи, репери); 3) Арт-субкультури (аніме, отаку, фуррі); 4) Політичні субкультури в політичній культурі; 5) Субкультури по інтересам (хаккери, фідо-культура); 6) Кримінальні субкультури (тюремні субкультури, гопники, безхатчинки - жебраки...); 7) Спортивні субкультури в процесі мобілізації (байкери, футбольні фанати, сталкери...); 8) Елітарні субкультури (мажори, золота молодіж, яппі, метросексуали); 9) Рух за права сексуальних та гендерних меншин; 10) Гендерні рухи України; 11) Сучасний фемінізм та його типологія; 12) Екологічні рухи в політичній комунікації; 13) Екологічні рухи в Україні; 14) Роль та місце «зелених» в політичних системах; 15) Конфесійні субкультури в політичному процесі; 16) Етнічні рухи: типологія, політичний потенціал.</p>	4	2
<p>Т.5. Політична ідеологія: в партійному будівництві. Сучасні ідеологічні платформи: виникнення, розвиток, політичне застосування. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 4 1) Порівняльна характеристика в вигляді таблиці класичних, традиційних ідеологій та їх сучасних модифікацій (Лібералізм – неолібералізм; консерватизм – неоконсерватизм, марксизм – неомарксизм, анархізм – сучасні анархічні течії та ін.). 2) Характеристика 2-х прикладів сучасних гібридних ідеологій. Приклади застосування їх в політичних програмах діючих партій.</p>	2	4
Разом за змістовним модулем 1	14	18
Змістовний модуль 2		
<p>Т.6. Правова інституціоналізація політичних партій. Партійне право. Фінансування партій. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Ознайомитись з національними практиками інституціоналізації партій. Підготовка доповіді - презентації (на вибір): 1) Практика праймериз та кокусів в виборчій системі США; 2) Партійні коаліції в ФРН: механізми дії на федеральному і земельному рівнях; 3) Партогенез: поняття та приклади в різних політичних системах.</p>	2	2

<p>Т.7. Політичні партії та виборчий процес. Регламентация парламентської діяльності. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 5: Характеристика електоральних уподобань в певній країні (за вибором студента) 1. Характеристик картографічних зображень результатів виборів в конкретній країні (обрати останні 4-6 електоральні компанії). Пояснити закономірності електоральних кордонів та просторів. 2. Пояснення регіональної специфіки політичних уподобань в конкретній країні (за методологією С.Роккана)</p>	2	4
<p>Т.8. Європейські стандарти функціонування політичних партій. Партійна система ЄС. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Особливості правового регулювання діяльності партій в ЄС; 2) Правове регулювання діяльності політичних партій в країні ЄС (за вибором); 3) Міжнародний досвід політичної опозиції: характеристика класичних та специфічних моделей</p>	2	2
<p>Т.9. Сучасні партійно-правові системи: особливості функціонування. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка ІНДЗ 6: Надати характеристику національної партійно-політичної системи держави (за вибором). У роботі зупинитися на питаннях: історія становлення партійно політичної системи обраної країни; характеристика політичної та партійної системи держави; характеристика виборчої системи держави; внутрішньодержавне регулювання партійного життя. Партійне право держави.</p>	4	4
Разом за змістовним модулем 2	10	12
	24	30
Усього годин	54	

9.МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні та наочні методи навчання (демонстрація презентацій, створення схематичних зображень, робота із веб-сайтами органів влади та управління, організацій)

Практичні (тестові завдання; опрацювання матеріалу та його систематизація шляхом підготовки конспектів та презентацій; аналіз практичних ситуацій (аналітичні розробки))

Інтерактивні методи навчання (використовуються під час лекційних, практичних занять)

Колективне та індивідуальне опрацювання завдань (колективне обговорення з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація виконаних ІНДЗ та результатів самостійної роботи)

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

(в т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Навчальна дисципліна передбачає прослуховування лекції, опрацювання нормативних актів, робота з офіційними сайтами політичних партій різних країн, офіційних інтернет-представництв органів влади та управління, навчальною та спеціальною літературою, індивідуальні консультації.

Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Поточний контроль:

– усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, презентація рефератів, доповідь, оцінювання доповідей;

– письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль:

– тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями.

Підсумковий контроль: іспит.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 3
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем, підготовка доповідей та демонстрація презентації	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 15

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування на занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; не виступає, не задає питання; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час доповідей на запитання; демонструє пасивну роботу, не виконує самостійної роботи; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; відсутні навички публічної презентації самостійної роботи.
	2 бали	Здобувач бере участь у практичному занятті; приймає участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати власне ставлення до проблеми; висловлює міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал самостійної підготовки.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем; доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	3 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою

		викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами.
	4 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невіршених раніше аспектів, теоретичний аналіз достатній, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, висновки самостійні, тема розкрита.
	5 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, актуальність розкрита із зазначенням невіршених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку - самостійні ґрунтовні судження, містить посилання на актуальні джерела, які відповідно оформлені.
Контрольна робота	0 балів	Відповідь на запитання неправильна.
	15 балів	В контрольній роботі за кожним змістовним модулем – по 20 питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 бал. Всього -10 балів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль										Підсумковий контроль	Сума балів	
	Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2						бали
Теми	T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9		іспит	
Практичні	3	3	3+ 3/3	3+ 6	3+ 6	3	3+ 6	3	3+ 9	60		
Контр. роботи	10 балів					10 балів				20		
	43					37				80	20	100

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- ❑ Коч С.В. Теорія та історія політичних партій. *Методичні вказівки і робоча програма для студентів спеціальності «політологія» ІСН.* – Одеса 2013 – 60 с. (3,5 п.л.)

- Робоча програма; Силабус;
- Мультимедійні презентації.
- Google-class. Google-test.

13. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Політичні партії: передумови розвитку та історичні етапи формування. Суть та історія виникнення політичних партій. Протопартії.
2. Політичний рух та протопартійні організації в епоху середньовіччя та нового часу.
3. Політичні партії кінця XIX – початку XX століття.
4. Теорія «кризи політичних партій». Партійні організації в постмодерний період.
5. Політичні партії: поняття, еволюція, типології, що визначають ознаки.
6. Політичні партії, громадські організації і рухи, групи тиску, лобі та ін.
7. Будова політичних партій. Внутріпартійні фракції.
8. Авторські типології політичних партій. (М. Дюверже; З. Ньюмена; Р. Макрідіса). Наведіть приклади партій в рамках кожної типології.
9. Політичних партій: класифікація за різними критеріями.
10. Місце партій в системі політичних сил суспільства: праві, центр, ліві.
11. Функції політичних партій і рухів: зовнішні і внутрішні.
12. Поняття партійна система та її різновиди. Критерії диференціації.
13. Партійні системи в рамках національно-цивілізаційних традицій.
14. Ієрархічні рівні партійних систем: партійно-електоральний, організаційно-партійний, партійно-коаліційний, партійно-державний.
15. «Досконала» та «недосконала» двопартійність.
16. Види багатопартійних систем. Механізм функціонування багатопартійної системи.
17. Однопартійна, двопартійна і багатопартійна системи. Види однопартійних систем.
18. Політичні партії та їх взаємодія з інститутами політичної системи.
19. Міжпартійні взаємини: форми (блоки і коаліції), міжпартійна конкуренція.
20. Правове регулювання діяльності політичних партій.
21. Взаємини політичних партій і державної влади.
22. Партійні фінанси: фінансові джерела, фінансовий контроль, державне фінансування.
23. Виборча система та процес: поняття, етапи, учасники, процедура, механізми.
24. Регламентація участі політичних партій у виборчому процесі. Світовий досвід.
25. Регламентація парламентської діяльності політичних партій. Історія і сучасна практика.
26. Ідеологічні стратегії партії в контексті електоральної конкуренції.
27. Політична ідеологія: поняття, тлумачення, функції та типи.
28. Класичні ідеології: виникнення, основні принципи, використання в політичних програмах.
29. Лібералізм та його форми: історія, теорія, сучасні рухи
30. Комуністична та соціалістична ідеологія: витоки, історія розвитку, сучасні варіанти.
31. Фундаменталістські і ревізійні програмно-ідеологічні інтерпретації комунізму.
32. Неомарксизм. Арабський соціалізм. Африканський соціалізм.
33. Порівняльний аналіз християнського та ісламського соціалізму: теорія, політична практика
34. Соціал-демократія - політико-ідеологічна доктрина.
35. Ліва ідея в Європейському союзі: історія і сучасна практика.
36. Консерватизм та неоконсерватизм: теорія, історія, рухи в ЄС.
37. Націоналізм як ідеологія та напрям політики. Типологія націоналізму.
38. Традиціоналізм як рух. Сучасні форми організації.
39. Фашизм: суть та особливості розвитку кінця XX початку XXI ст. Політична діяльність.
40. Нові праві рухи: ідеологія, форми діяльності.
41. Анархізм: теорія та історія. Анархічні рухи.
42. Суспільні і політичні рухи: ознаки, функції, форми організації, типологія.

43. Глобалізм та альтерглобалізм: загальне і особливе в ідеології. Форми соціально-політичної діяльності.
44. Мондіалізм як соціально-політичний рух: витоки ідеології, сучасні форми.
45. Конфесійні політичні рухи та партії: ідеології та форми діяльності,
46. Ліві та праві рухи: ідеологія, типи, форми діяльності, практика застосування в програмах
47. Нові ліві партії та їх соціально-політична доктрина.
48. Нові праві партії та їх соціально-політична доктрина.
49. Формування та сучасний стан партійної системи Великобританії і США
50. Формування та сучасний стан партійних систем Франції і Німеччини.
51. Формування та сучасний стан партійної системи країн Східної та Центральної Європи
52. Роль та місце політичних партій в політичній системі країн Східної Азії.
53. Роль та місце політичних партій в політичній системі країн Середньої Азії.
54. Роль та місце політичних партій в політичній системі країн Південної Азії.
55. Роль та місце політичних партій в політичній системі країн Близького Сходу.
56. Роль та місце політичних партій в політичній системі країн Латинської Америки.
57. Роль та місце політичних партій в політичній системі країн Африки.
58. Роль та місце політичних партій в політичній системі країн Центральної і Східної Європи
59. Роль та місце політичних партій в політичній системі країн Кавказу.
60. Партійна система ЄС.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА

- Авксентьев А. Сучасна теорія голосування в контексті українських електоральних трансформацій. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01. – теорія та історія політичної науки. Харків, 2017. 274 с.
- Богашева Н. Відносини держави і політичних партій в Україні: конституційно-правові аспекти. Київ: Логос, 2012. 446 с.
- Кармазіна М. Політичні партії в Україні. 2014–2017 рр. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 168 с
- Кириченко В. М. Політичні системи світу. – К.: Центр учбової літератури, 2013. 218 с.
- Кресіна І. Політико-правові засади трансформації партійної системи України. К.: Логос, 2016. 510 с.
- Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навчальний посібник К: Арістей, 2017. 432 с.
- Ролз Д. Політичний лібералізм. Пер. з англ. К.: Основи, 2000. 382 с.
- Романюк А. С., Литвин В. С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
- Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
- Almond G., Powell D. Comparative Politics: A Developmental Approach. Boston: Little, Brown and Co., 1966. 348 p.
- Anderson B. Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Revised Edition. VERSO. London. New York. 256 p.
- Brzezinski Z. The grand chessboard American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. A Member of the Perseus Books Group. Eurasia - Strategic aspects 1997 223 p
- Duverger M. Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State. New York: John Wiley & Sons, 1963. 393 p.
- Easton D. A Framework for political Analysis. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1965
- Epstein L. Political Parties in Western Democracies. New York: Praeger, 1967. 387 p.

- Giddens A. Where now for New Labour? L.: Polity press, 2002. 84 p.
- Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. Berkeley: University of California Press, 1985. 697 p
- Janda K.. Political Parties: A Cross-National Survey. New York: The Free Press, 1980. 178 p
- La Palombara J., Weiner M. Political Parties and Political Development. Princeton, 1966. 496 p.
- Lijphart A. Electoral Systems and Party Systems. A Study of Twenty-Seven Democracies. 1945–1990. New York. Oxford : Oxford University Press, 1994. 209 p.
- Lipset S.M., Rokkan S. Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: an Introduction. *Party Systems and Voter Alignments*. New York: Free Press. 1967. P. 1–64.
- Rokkan S. *Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. New York: mcKay. sadc Parliamentary Forum. (2010). “Benchmarks for democratic legislatures in southern africa.” available at: <http://www.agoraparl.org/node/2777>. accessed august 8, 2011. p. 14-17.
- Sartori G. Parties and Party Systems: A Framework for Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. 370 p.
- Wallerstein I. Author's personal site. All books. URL: <https://iwallerstein.com/category/books/>
- Weber M. The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. Translated by Talcott Parsons With an introduction by Anthony Giddens. This edition published in the Taylor & Francis e-Library, 2005. 271 c.

Довідкова

- Аналіз результатів місцевих виборів 2015: динаміка електоральних симпатій в регіонах. URL: <http://politcom.org.ua/?p=10637> (дата звернення 14.09.2019)
- Закон України «Про вибори народних депутатів України». 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
- Закон України «Про місцеві вибори» 2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
- Закон України «Про об'єднання громадян». *ВВР України*, 1992, № 34, с. 502.
- Закон України «Про політичні партії в Україні». *Урядовий кур'єр*. 28 квітня 2001. №77.
- Збірник виборчих законів країн Центральної та Східної Європи. К.: IFES, 1995. 390 с.
- Кодекс належної практики у виборчих справах. Керівні принципи та пояснювальна доповідь, ухвалені Венеціанською комісією на 52-й сесії (Венеція, 18-19 жовтня 2002 року), Європейська комісія за демократію через право, CDL-AD (2002) 023 rev. URL: [http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDLAD\(2002\)023rev-ukr.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDLAD(2002)023rev-ukr.pdf).
- Моніторинг місцевих виборів 2020: підсумки. URL: http://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/monitoring_mestnyh_vyborov_2020_itogi.html (
- Decision of the Bureau of the European Parliament, of 29 March 2004 laying down the procedures for implementing Regulation (EC) N 2004/2003 of the European Parliament and of the Council on the Regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding (2004/C 155/01).
- Regulation (EC) No 1524/2007 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2007 amending Regulation (EC) N 2004/2003 on the regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding, URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:343:0005:0008:EN:PDF>.
- The European Elections Monitor. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/the-european-elections-monitor/2021/>

ДОДАТКОВА

- Агафонова Г.С. Теоретичні засади дослідження європартій. *Політологічні записки*. 2013. № 2. С. 87–95.
- Балашова О. Модель трикутника Нагаями як інструмент аналізу конкурентної конфігурації партійної системи України. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2020. № 28. С. 98–110.

- Балашова О. Націоналізація партійної системи України: вимірювання, динаміка і тренди. *Політичні партії і вибори: збірник статей* / за ред. А. Романюка і В. Литвина. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 308–316.
- Бусленко В. Взаємовідносини влади і опозиції в державах Вишеградської групи: монографія. Вінниця, 2020. 320 с.
- Вишняк О. Зміна основних параметрів партійної системи України: від виборів 1998 до виборів 2014 р. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2017. № 2. С. 167–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stmm_2017_2_13
- Ганжа А.М. Політичні партії України як формалізовані патронажно-клієнтарні мережі. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. Вип. 30. 2016. С. 62–65.
- Гримська М. Основні етапи історії крайніх правих політичних партій у післявоєнній Німеччині (на прикладі Націонал-демократичної партії Німеччини). *Вісник НТУУ КПІ Політологія. Соціологія. Право*. № 1 2015 С. 76- 82
- Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря; НДІ політичної регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досліджень (Чернівці). Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. 552 с.
- Зан М. Репрезентація етнополітичних партій міноритарних груп України у форматі парламентських електоральних циклів 1998–2009 рр. *Політикус*. 2020. Вип. 4. С. 146–154.
- Іванець Т. М. Особливості виборчого процесу в сучасній Японії. *Електронний науково-практичний журнал S.P.A.C.E. / Society, Politics, Administration in Central Europe*. №3. 2017. С.15–19.
- Іванець Т. М. Партія Реформації Японії як продукт трансформації японської партійної системи: концептуальні засади та ідеологічна платформа. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. № 94 (3). 2015. С. 429 – 433.
- Колодій А. Вплив місцевих виборів 2020 року на розвиток багатопартійності в Україні. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами п'ятої міжнародної наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 28 листопада 2020 року* / за ред. А. Романюка і В. Литвина. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. Вип. 5. С.178–197.
- Кольцов В. Порівняльний аналіз формування і функціонування політичної опозиції в країнах Вишеградської групи. Монографія. Одеса: Гельветика, 2018. 524 с.
- Копинець Ю.Ю. Парламентські вибори у країнах Європейського Союзу у 2018 році: характеристика електоральних результатів та конфігурацій партійного ландшафту. *Політикус*. 2020. № 3. С. 44–51
- Копинець Ю.Ю. Характеристика конфігурації та основних тенденцій розвитку партійної системи України за результатом електорального циклу 2019–2020 рр. *Регіональні студії: науковий журнал*. 2021. № 24. С.30–41.
- Краснова М. Феномен «партія влади» у пострадянських порядках. Українська специфіка. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2014. № 1111. С. 66–71.
- Кузик П. Електоральна вісь Схід–Захід та ідея роз'єднаності суспільства. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 34. С. 149–157.
- Куречко І. Особливості партійної системи Словенії. Політичні партії і вибори: збірник статей і тез за результатами четвертої міжнародної наукової конференції кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 9 листопада 2019 року / за ред. Анатолія Романюка і Віталія

- Литвина. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 348–356.
- Лешанич М. Особливості інституціоналізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. К.: Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 147 (№ 8). Ч. 3. Політичні науки. С.48–53.
- Лешанич М. Особливості формування виборчої системи України (1991–2014 рр.). *Регіональні студії*. 2018. № 12. С.18–25.
- Майніна М. Легітимація євроскептицизму в Європейському Союзі як тренд сучасності. *Вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. С. 45–50.
- Мартинюк Р. Партійна система України та регіональні чинники в її розвитку. *Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць*. Т.IX. Чернівці: Букрек. 2010. С. 180-192.
- Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991–2014). Чернівці: Книга XXI, 2016. 277 с.
- Мелешевич А. Проблеми інституціоналізації та перспективи розвитку партійної системи України. *Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 24–25 листопада 2011 р.* К.: ІПіЕНД, 2012. С. 46– 64.
- Молочко П. Інституціональні особливості функціонування та діяльності політичних партій в Україні. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет. 2016. Т.33-34. С.292–301.
- Нідермаер О. Партійні системи країн-членів ЄС. *Національна безпека і оборона*. 2015. № 6-7. С. 167–180.
- Остапець Ю. Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів. Ужгород: «Ліра», 2016. 412 с.
- Остапець Ю., Гайданка Є., Ключкович А. Марадик Н. Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України. Серія «Studia Regionalistica». № 8; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород: ПП Данило С. І., 2014. 256 с.
- Остапець Ю., Ільтьо Г. Вплив президентських і парламентських виборів 2019 року на акторний склад та конфігурацію партійної системи України. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2019. Випуск 26. С. 159–170.
- Остапець Ю., Шестак Н., Дудінська І. Еволюція партійної системи України в умовах трансформації соціальних і політичних. *Серія «Studia Regionalistica»*. № 9; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород: ЗІППО, 2016. 252 с.
- Примуш М.В, Перебейнос О.Ю. Специфіка формування ідеології українських політичних партій на сучасному етапі їх розвитку. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»* № 2 (25) 2015. С. 169175
- Рибій О. Критерії та інші орієнтири для аналізу рівня інституціоналізації партійної системи та політичних партій в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних ім. І.Ф. Кураса НАН України*.2012. № 3 (59). С.98–108.
- Рибій О. Партійна картелізація: новий рівень взаємовідносин партії, держави та суспільства. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2011. № 3 (53). С.45–56.
- Романюк А. С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 391 с.
- Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.

- Светлакова М. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на перебудову партійного ландшафту європейських країн. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2021. Випуск 1 (49). С. 73-78.
- Сердюк В. «Молодий Дуда»: чим небезпечний для України успіх польських ультраправих (президентські вибори 2020). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/07/7/7111844/>
- Стойко О. Консервативні партії Східної Європи. *Studia politologica Ucraino – Polona.* 2011. Вип. 1. С. 162–166.
- Стойко О. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. К. : Логос, 2016. 416 с.
- Топ 20. Рейтинг активності та ефективності політичних партій України. К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2019. 42 с.
- Трансформація партійної системи: український досвід у європейському контексті / За ред. Ю. Якименка. Київ: Центр Разумкова, 2017. 428 с.
- Феен Г.-Й. Розвиток партійних систем у посткомуністичних країнах ЄС. *Сайт Представництва Фонду ім. К. Аденауера в Україні.* URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=a0cb1d8c-521a-44f5-c09b-c94266102c0b&groupId=252038
- Хома Н. М. Трансформаційні зміни партійної системи Японії на новітньому етапі. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Політичні науки».* 2017. С.59–62.
- Шеховцов А.В. Нові праворадикальні партії в сучасних європейських країнах: причини електоральної підтримки: *автореферат дис. канд. політ. наук : 23.00.02.* Чорномор. держ. ун-т ім. П.Могили. Миколаїв, 2010. 17 с.
- Шипунов Г. Принципи концептуалізації ідейно-інституційної еволюції лівих політичних партій: дис..... докт. політ. наук 23.00.01. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 532 с.
- Янішевський С. Локальні політичні проекти: чинники виникнення та перспективи політичної діяльності (за підсумками місцевих виборів-2015). URL: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/8>
- Almond G. *The Political of Developing Areas.* NJ.: Princeton University Press, 1960. P. 7–17
- Blondel J. Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies. *Canadian Journal of Political Science.* 1968. Vol. 1. No 2. P. 180-203.
- Blondel J. Types of Party Systems. *The West European Party Systems.* Oxford: *Oxford University Press.* 1990. P. 302–310.
- Brack N., Startin N. Introduction: Euroscepticism, from the margins to the mainstream. *International political science review.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2015. P. 239–249.
- Determinants of Electoral Systems.* New Haven: Yale University Press, 1989. 292p.
- Duverger M. A new political system model: Semi-presidential government. *European Journal of Political Research.* 1980. Vol. 8. P. 185–187.
- Easton D. *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science.* NY: Alfred A. Knopf, 1953. 320 p.
- Inglehart R. The Changing Structure of political Cleavages in Western Society. *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies.* Princeton : Princeton University Press, 1984. P. 25-69.
- Janda Kennet, Robert Hamel. An Integrated Teory party goals and Party Change /Paper prepared for the International Simposium. November. 1994. № 19. С. 3-6.
- Kelly Norm, Ashiagbor Sefakor Political parties and democracy in theoretical and practical perspectives: Adopting party law. *National Democratic Institute* 53 p.
- Kirchenheimer O. Der Wandel des westeuropdischer Parteisystem. *Politische Vierteljahresschrift.* 1965. No 6. S. 27

- La Palombara J., Weiner M. The Origin and Development of Parties. Political Parties and Political Development. Princeton, 1996. P. 3–24.
- Lightfoot S. The Consolidation of Europarties? The «Party Regulation» and the Development of Political Parties in the European Union». Representation. 2006. No 42 (4). pp. 303–314.
- Lipset S., Rokkan S. Party Systems and Voter Alignments: Cross- National Perspectives. New York: The Free Press, 1967. 554 p.
- Saarts T. Comparative Party System Analysis in Central and Eastern Europe: the Case of the Baltic States. Studies of Transition States and Societies. 2011. Vol 3 (3). P. 83-104
- Siaroff A, Two-and-a-Half-Party Systems and the Comparative Role of the 'Half'. Party Politics. 2003. No 9. P. 267–290.
- Taagepera R., Shugart M. S. Seats and Votes: The Effects and
- Wallerstein I. Analysis of world systems and the situation in the modern world Per. from English. P.M. Kudyukina. URL: <http://www.samomudr.ru/d/Vallerstajn%20I.%20Analiz%20mirovyx%20sistem%20i%20sit uacija%20v%20sovremennom%20mire.pdf>.

Інформаційні ресурси

1. Електоральні карти Франції, Німеччини, США та ін. URL: <http://geoelections.free.fr/>
2. Електоральні новини Німеччини. Статистика. Карти. Автор проекту д. політ. н. Андреас Хан. URL: <http://www.wahlen-heute.de>
3. Електоральні ресурси по країнам URL: <http://www.politicsresources.net/>
4. Результати виборів в країнах Східної Європи. URL: <http://www2.essex.ac.uk/elect/database/constituency.asp>
5. Сайт з електоральної географії. URL: <http://www.electoralgeography.com/ru/index.html>
6. Сайт Представництва Фонду ім. К. Аденауера в Україні. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=a0cb1d8c-521a-44f5-c09b-c94266102c0b&groupId=252038
7. Сайт проекту «Електоральна пам'ять». Проект UkrVote. URL: <https://ukr.vote/uk/about>
8. Democracy Index 2014. URL: <https://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН,
ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя НІКОЛАСВА

«*Вересня*» 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПАРТІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Рівень вищої освіти: *Перший (бакалаврський)*

Спеціальність – 052 Політологія

Галузі знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Освітньо-професійна програма: ОПП «Політологія»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 052 – Політологія

2022–2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Партійна система України» для спеціальності – 052 Політологія

Розробник:

КОЧ Світлана Вадимівна – доктор політичних наук, професор кафедри політології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології ФМВПС
Протокол № 1 від. “29” 08 2022 р.
Завідувач кафедри _____ (д.ф.н., проф. Василь ПОПКОВ)

Погоджено із гарантом

ОПП/ОНП _____ (д.п.н., проф. Марія МІЛОВА)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) _____
факультету міжнародних відносин, політології та соціології.
Протокол № 1 від. “30” 08 2022р.
Голова НМК _____ (к.п.н., доц. Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 1 від. “28” 08 2023р.
Завідувач кафедри _____ (В. Попков)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ___ від. “___” _____ 202 р.
Завідувач кафедри _____ (_____)

ЗМІСТ

1.	Опис навчальної дисципліни	4
2.	Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3.	Зміст навчальної дисципліни	7
4.	Структура навчальної дисципліни (денна / заочна)	9
5.	Теми семінарських занять	10
6-7	Теми практичних занять	12
8.	Самостійна робота	12
9.	Методи навчання	14
10.	Форми контролю та методи оцінювання Критерії оцінювання навчання	14
11.	Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти.	16
12.	Методичне забезпечення	16
13.	Питання для підготовки до підсумкового контролю	16
14.	Рекомендована література до вивчення курсу	17

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
<p>Загальна кількість: кредитів – 3</p> <p>годин – 90</p> <p>змістових модулів – 2</p> <p>ІНДЗ – дослідження та презентація спеціальної теми.</p>	<p>Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки</p> <p>Спеціальність 052– політологія</p> <p>Рівень вищої освіти: Перший бакалавр</p>	Дисципліна включена до переліку: <u>Обов’язкові освітні компоненти.</u>	
		Цикл фахової та практичної підготовки. КОД дисципліни в ОПП «Політологія» - ОК16.	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	2-й
		<i>Семестр</i>	
		2-й	3-й
		<i>Лекції</i>	
		18 – год.	8 – год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		18 – год.	-.
		<i>Самостійна робота</i>	
		54 – год.	82 – год.
		у т.ч. ІНДЗ*: - 24 год.	
Форма підсумкового контролю: іспит			

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна включена до переліку обов'язкових освітніх компонентів (ОК) освітньо-професійної програми (ОПП) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія». (КОД дисципліни в ОПП «Політологія» - ОК16.

Цикл фахової та практичної підготовки. Обов'язкові освітні компоненти.

Вивчення особливостей формування партійно-політичної системи в Україні. Вивчення політичних партій України як політико-правового явища, категорій і інституту Отримання знань, необхідних сучасному політичному менеджеру, консультанту, досліднику процесів політичного будівництва та управління, викладачу політології.

Метою курсу «Партійна система України» є вивчення історії становлення політичних партій та політико-правових основ їх функціонування, опанування здобувачами вищої освіти ключових чинників розвитку партійно-політичних систем в умовах трансформації політичного простору та інститутів, що забезпечують взаємодію громадянського суспільства та державної влади.

Завданнями вивчення дисципліни є сформування у студентів теоретико-методологічну та емпіричну базу, щодо закономірностей виникнення та розвитку політичних партій та трансформації партійної системи України в сучасних умовах функціонування політичного простору. Отже **завдання:** використання студентами категоріально – понятійного апарату партіології, застосовуючи його до аналізу партійної системи України; отримання навичок виявлення закономірності формування та розвитку партійної системи; визначення вузлових моментів історії партіями України; вивчення практики типологізації політичних партій та рухів на прикладі України; формування вміння визначення функціональної ролі партійних структур в процесі політичної соціалізації; визначення особливостей політичного управління в умовах трансформації монопартійної системи в формат атомістичної багатопартійної; вивчення процесу інституалізації партії, формування системних характеристик структури партій та аналіз їх ідеологічних принципів; Знайомство з особливостями правового регулювання і функціонування політичних партій в Україні.

Практична складова дисципліни передбачає поглиблення розуміння партійних систем і політичних процесів в Україні та навчити їх практичним аспектам створення і розвитку політичних партій.

Міждисциплінарні зв'язки: державне управління, взаємодія з органами державної влади, виборчі системи, теорія партій та партійних систем.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:
1) Партійної система в Україні: чинники формування та характерні риси;
2) Функціонування партійно-політичної системи в Україні

Вивчення дисципліни спрямоване на формування наступних компетентностей:
Інтегрально компетентності (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальних компетентностей (ЗК):

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

ЗК06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальних (фахових) компетентностей (СК):

СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки;

СК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;

СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;

СК06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;

СК07. Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності;

РН04. Мати навички професійної комунікації;

РН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки;

РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;

РН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;

РН13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;

РН14. Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

У результаті вивчення даного курсу здобувач повинен знати: об'єкт, предмет вивчення дисципліни та методологію, яка використовується в політичній науці для вивчення політичних партій і партійних систем; історію становлення та основні етапи розвитку партійної системи України; причини трансформації сучасної моделі партійно-політичної системи України; організаційну структуру та інституційні механізми функціонування системи партій в політичному просторі в Україні; політико-правові механізми регулювання діяльності політичних партій в Україні (фінансова, електоральна та парламентська діяльність, тощо); тенденції розвитку партійно-політичної системи в Україні з огляду на стратегію інтеграції в ЄС. **Студент повинен вміти:** застосовувати методологію дослідження політичних партій для аналізу партійної системи України; розуміти проблеми розвитку сучасних політичних партій та партійних систем; визначати рейтинги політичних партій за визначеними критеріями; готувати повідомлення, виступи, наукові статті та презентувати власні аналітичні розробки на партіологічну проблематику; давати критичну оцінку діяльності політичних партій в сучасному політичному соціумі в Україні; консультувати суспільно-громадських діячів з питань щодо утворення та діяльності політичних партій

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ» ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЛІТОЛОГІЯ» ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Партійної система в Україні: чинники формування та характерні риси.

ТЕМА 1 Предмет, структура курсу. Етапи історичного розвитку політичних партій України. Еволюція суспільно-політичних рухів в просторі території сучасної України. Етапи партогенезу. Протопартій. Політичні партії і рухи XIX – XX столітті. Масові соціал-демократичні партії. Класові партії. Елітарні партії. Участь політичних партій у розбудові національної доктрини. Системні та антисистемні партії. Партійна опозиція та еволюція її статусу. Особливості взаємодії державних структур та політичних партій. Особливості сучасного етапу в розвитку політичних партій в Україні. Сучасний стан партійного будівництва в Україні.

ТЕМА 2. Партологічні дослідження в Україні. Формування української партології. Наукові підходи до розуміння поняття «партія», «політичний простір», «групи тиску», «опозиція» та інші. Трансформація теоретико-методологічних підходів в XX та XXI столітті. Партії як елемент громадського суспільства і як елемент політичної системи. Дослідження розвитку партійних систем в посткомуністичних країнах ЄС. Осмислення процесу становлення багатопартійності в Україні. Політизація лобістських структур.

ТЕМА 3. Партійно-політичні розколи. Електоральне поле України. Типологія політичних партій в Україні за класифікаціями Дж. Сарторі, М. Дюверже, Ж. Блонделя, С. Айзенштадт, С. Коена, Г. Алмонда, С. Верби. Характер кліважуваття простору України за методологією С. Роккана та І. Валерстайна. Електоральна поведінка в моделі С. Ліпсета та С. Роккана. Моделювання політичної поведінки. Консервація партійно-політичних розколів в Україні. Електоральні карти України. Фантомні простори як маркування сталих політичних уподобань в регіональному вимірі.

ТЕМА 4. Класифікація партій в Україні. Поняття «партія», «група тиску», «лобістська група». Класифікація політичних партій в Україні за критеріями: кількісний, структурний, владний, ідеологічний та інші. Складні структуровані партійні утворення. Масові та елітарні партії. Ідеологічні та популістські партії. Сучасні ідеологічні платформи партій в Україні. Нові Ліві політичні рухи – ідеологія, сучасні рухи. Нові праві політичні рухи – ідеологія, сучасні рухи. Популістські партії. Національні рухи. Міжпартійні відносини. Моделі і типи об'єднання політичних партій. Партійна ієрархія і небезпека олігархізації партійного керівництва. Парламентське та урядові поля партійної системи.

ТЕМА 5. Партійна система України: характеристика та динаміка розвитку. Інтерпретація критеріїв партійно-політичної системи в авторських підходах. Динаміка кількісних та якісних характеристик системи. Структура партійної системи. Фактори формування партійної системи: фактор історичних особливостей розвитку держави, фактор політичного режиму, фактор електоральної системи. Елементи системи та їх ієрархія. Типологія багатопартійних систем. Атомістична модель багатопартійності. Біпартійна «гнучка» модель із третьою малою партією. Чинники стабілізації партійно-політичної системи. Системний аналіз в партології. Соціальне, електоральне, політичне, економічне поле партійної системи. Системні характеристики відносин між: партіями, партіями та суспільними організаціями, партіями та державою, партіями і громадянським суспільством. Міжнародні зв'язки партій та партійного апарату.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

Функціонування партійно-політичної системи в Україні

ТЕМА 6. Правова інституціоналізація політичних партій в Україні. Партійне право. Фінансування партій. Правова регуляція діяльності політичних партій. Юридичне поняття партії. Законодавство України про політичні партії. Закон України «Про політичні партії в Україні». Закон України «Про вибори народних депутатів України». Регламент

Верховної Ради України. Закон України «Про вибори Президента України», Закон України «Про Центральну виборчу комісію». Процедура реєстрації партії в Україні. Поняття правового статусу політичної партії та його структура. Регламентація ідеології і програм політичних партій. Принципи взаємодії партій та держави. Загальнонаціональний статус партій в Україні. Політичні партії і їх взаємодія з інститутами політичної системи.

Фінансування політичних партій та виборчих компаній в Україні. Законодавство про фінанси політичних партій. Джерела, з яких формуються фінансові можливості партій в Україні. Підприємницька діяльність партій. Шляхи регулювання фінансування політичної діяльності. Заборони та обмеження витрат. Фінансова звітність. Державне фінансування. Місце політичних партій у Верховній Раді України. Парламентські партії. Опозиційні партії. Системні партії. Антисистемні партії. Регламентація взаємин депутата з партійною фракцією. Регламентація взаємин політичних партій та уряду.

ТЕМА 7. Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності партій в Україні. Виборча компанія. Регламентація участі політичних партій у виборчому процесі. Виборчий округ. Виборчий процес. Технології впливу на результати виборів. Джеррімендеринг. Політична реклама. Політична мобілізація. Суб'єкти виборчого процесу: партії, коаліції, блоки, неполітичні суспільні об'єднання, виборці. Партійні квоти. Партійне представництво. Прохідний бар'єр.

Регламентація парламентської діяльності політичних партій. Положення про депутатські групи, регламенти Верховної Ради України. Організаційні моменти регламентації: умови утворення парламентської фракцій; правовий статус; статус опозиції; забезпечення роботи фракцій; відносини політичних партій і депутатів.

ТЕМА 8. Символізація партійно-політичного простору. Символізація і стереотипізація: природа процесу. Символічне кодування в політичному менеджменті. Політична символіка та її природа. Подвійне кодування політичного символу. Семіотичний аналіз в політології. Політична реклама та її функції. Типологія політичної реклами.

ТЕМА 9. Реформування партійно-політичної системи в Україні.

Проблема кількісного перевантаження системи. Механізми стабілізації системи. Приклади стабілізації за С. Рокканом, Дж. Сарторі, М. Дюверже. Уникнення партіями електоральних змагань. Представництво малих партій. Критерії партійних структур. Адаптація партійно системи України до політичної системи ЄС.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі		
		лек	сем	інд	с/р		лек	інд	с/р
1	2	3	4	5	6	8	9	10	11
Модуль 1									
Змістовий модуль 1.									
Партійної система в Україні: чинники формування та характерні риси.									
Тема 1. Предмет, структура курсу. Етапи історичного розвитку політичних партій України.	10	2	2	2	4	10	-	2	8
Тема 2. Партологічні дослідження в Україні.	10	2	2	2	4	10	2	2	6
Тема 3. Партійно-політичні розколи. Електоральне поле України.	12	2	2	4	4	12	-	4	8
Тема 4. Класифікація партій в Україні.	10	2	2	4	2	10	2	4	4
Тема 5. Партійна система України: характеристика та динаміка розвитку.	10	2	2	2	4	10	-	2	8
Разом за змістовим модулем 1	52	10	10	14	18	52	4	14	34
Змістовий модуль 2.									
Функціонування партійно-політичної системи в Україні									
Тема 6. Правова інституціоналізація політичних партій в Україні. Партійне право. Фінансування партій.	8	2	2	2	2	8	2	2	4
Тема 7. Політичні партії в виборчому процесі. Регламентація парламентської діяльності партій в Україні.	10	2	2	2	4	10	-	2	8
Тема 8. Символізація партійно-політичного простору в Україні	12	2	2	4	4	8	-	2	6
Тема 9. Реформування партійно-політичної системи в Україні.	8	2	2	2	2	12	2	4	6
Разом за змістовним модулем 2	38	8	8	10	12	38	4	10	24
Усього годин	90	18	18	24	30	90	8	24	58
Усього годин	90	18	18	54		90	8	82	

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин
Модуль 1		
Змістовний модуль 1		
Т.1	<p>Предмет, структура курсу. Етапи історичного розвитку політичних партій України. Вивчення характерних рис суспільно-політичних рухів в просторі території сучасної України. Виявлення характерних ознак етапів партогенезу. Ознайомлення з політичними проектами партій ХІХ – ХХ століття. Виявлення участі політичних партій у розбудові національної доктрини України. Системні та антисистемні партії кінця ХХ століття. Визначення особливостей взаємодії державних структур та політичних партій. Осмислення сучасного етапу в розвитку політичних партій в Україні.</p>	2
Т.2	<p>Партологічні дослідження в Україні. Ознайомлення із історіографією до курсу. Виявлення специфіки вітчизняних партологічних досліджень. Висвітлення процесу трансформація теоретико-методологічних підходів в ХХ та ХХІ столітті. Представлення в літературі партії як елементу громадського суспільства і як елементу політичної системи. Сучасні дослідження розвитку партійних систем в посткомуністичних країнах ЄС. Нові тенденції в осмисленні процесу становлення багатопартійності в Україні виходячи з історіографії закордонних досліджень.</p>	2
Т.3	<p>Партійно-політичні розколи. Електоральне поле України. Виявлення характерних типологічних ознак політичних партій в Україні за класифікаціями Дж. Сарторі, М. Дюверже, Ж. Блондлея, С. Айзенштадт, С. Коена, Г. Алмонда, С. Верби. Застосування методології С. Роккана, І. Валерстайна для кліважування простору України. Надання характеристики електоральної поведінки в регіонах України за методологією С. Ліпсета та С. Роккана. Ознайомлення з методами моделювання політичної поведінки. Чинники консервації партійно-політичних розколів в Україні. Ознайомлення із типовими електоральними картами в Україні. Виявлення фантомних просторів в Україні та засобах їх політичного використання.</p>	2
Т.4	<p>Класифікація партій в Україні. Визначення юридичного та фактичного розуміння понять «партія», «група тиску», «лобістська група». Застосування класичних критеріїв до класифікації політичних партій в Україні. Визначення сучасних ідеологічних платформи партій в Україні. Визначення специфіки «Лівих»-«правих»- «центристів» в політичному спектрі України. Популізм на прикладі політичних програм діючих партій України. Партійна ієрархія і небезпека олігархізації партійного керівництва.</p>	2

T.5	Партійна система України: характеристика та динаміка розвитку. Визначення критеріїв партійно-політичної системи. Визначення кількісних та якісних характеристик системи. Виявлення структури партійної системи України. Надання характеристики чинникам формування партійної системи: історичних особливостей розвитку держави, політичного режиму, електоральної системи. Типологія багатопартійних систем. Атомістична модель багатопартійності. Визначити чинники стабілізації партійно-політичної системи. Соціальне, електоральне, політичне, економічне поле партійної системи.	2
	Разом за змістовним модулем 1	10
Змістовний модуль 2		
T.6	Правова інституціалізація політичних партій в Україні. Партійне право. Фінансування партій. Правова регуляція діяльності політичних партій в Україні. Визначення правових засад: поняття партії, громадського об'єднання, групи тиску. Ознайомлення із процедурою реєстрації партії. Визначення принципів взаємодії партій та держави. Політичні партії і їх взаємодія з інститутами політичної системи. Фінансування політичних партій та виборчих компаній в Україні.	2
T.7	Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності партій в Україні. Ознайомлення з процедурою регламентація участі політичних партій у виборчому процесі. Виявлення технології впливу на результати виборів. Джеррімендеринг. Визначення суб'єктів виборчого процесу: партії, коаліції, блоки, неполітичні суспільні об'єднання, виборці. Партійні квоти. Партійне представництво. Прохідний бар'єр. Регламентація парламентської діяльності політичних партій.	2
T.8	Символізація партійно-політичного простору. Визначення феномену політичної символіки та її семіотичний аналіз. Наведення прикладів символічне кодування в політичному менеджменті, подвійного кодування політичного символу. Визначення феномену політичної реклами її методів за засобів мобілізації групової поведінки. Типологія політичної реклами.	2
T.9	Реформування партійно-політичної системи в Україні. Визначення ключових проблем трансформації партійно-політичної системи: кількісного перевантаження системи, представництво малих партій, критерії партійної структури. Уникнення партіями електоральних змагань. Механізми стабілізації системи. Приклади стабілізації за С. Рокканом, Дж. Сарторі, М. Дюверже.	2
	Разом за змістовним модулем 2	8
	Усього годин	18

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА ТА ІНДЗ

До самостійної роботи відноситься: [1] – підготовка до лекцій, практичних занять; [2] – опрацювання лекційного матеріалу, складання аналітичних схем; [3] – самостійне опрацювання літератури та нормативно-правових актів, джерел; [4] – індивідуальне навчально-дослідне завдання: підготовка доповіді; реферату, есе; підготовка презентації, статті;

Назви змістовних модулів і тем Назва теми та основні завдання	ГОДИН	
	Інд. р-та	Сам. р-та
Змістовний модуль 1		
<p>Т.1. Предмет, структура курсу. Етапи історичного розвитку політичних партій України. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): Теми: 1) Політичні рухи в епоху середніх віків; 2) Політична боротьба в епоху національно-визвольних змагань XVII століття; 3) Політичні партії і рухи XIX - XX століття; 4) Розвиток українських партійно-політичних рухів в імперіях (Австрійській, Османській, Російській); 5) Особливості формування партійно-політичної системи УНР; 6) Етнічні політичні рухи в Україні XX ст.</p>	2	4
<p>Т.2. Партологічні дослідження в Україні. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання додаткової літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): Теми: 1) Теоретико-методологічні підходи до визначення феномену партій на початку XX століття; 2) Модель представництва малих етнічних груп в парламенті Австрії. Автономістські проекти австромарксистів; 3) Політичне представництво в УНР; 4) Теоретико-методологічні підходи до визначення феномену партій на початку XXI століття; 5) Трансформації політичних структур в посткомуністичних країнах на початку XXI століття (країна на вибір студента); 6) Лобістські структури в системі представництва інтересів груп; 7) Моделі політичних коаліцій в Україні на початку XXI століття.</p>	2	4
<p>Т.3. Партійно-політичні розколи. Електоральне поле України. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Методологія С. Роккана для країн Східної Європи; 2) Типологія політичних партій в Україні за класифікацією автора (за вибором студента); 3) Проекти електорально розширення округів на закордонні етнічні групи в Болгарії, Угорщині, Польщі та інших; 4). Фантомні та уявні простори в політичному процесі ЄС. ІНДЗ 1.1. Надати аналіз електоральним просторам України використовуючи методологію критичної геополітики. (есе 3-5 стор.) ІНДЗ 1.2. Використовуючи 4-и розколи політичного простору за теорією С.Роккана пояснити виникнення в Україні партій. (есе 3-5 стор.) ІНДЗ 1.3. Використовуючи електоральні карти України пояснити результати партійних змагань до обраного регіону України (есе 3-5 стор.)</p>	4	4

<p>Т.4. Класифікація партій в Україні. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка ІНДЗ 2. Скласти таблицю «класифікація партій в Україні за певним критерієм» (критерії на вибір студентів з аргументацією вибору) ІНДЗ 3. Скласти схему політичного спектра Праві – Ліві в Україні, використовуючи програми 10 найвпливовіших партій за системою координат в двох просторах (культура та економіка) Підготувати доповідь, або доповідь-презентацію. Теми: 1) Масові та елітарні партії в Україні; 2) Типологія ліберальних партій в Україні; 3) Характеристика лівих політичних рухів в Україні; 5) Приклади олігархізації партійних структур; 6) Гендерні партії в Україні; 7) Релігійні політичні рухи та партії в Україні; 8) Етнічні політичні партії в Україні.</p>	4	2
<p>Т.5. Партійна система України: характеристика та динаміка розвитку. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 4. Надайте розгорнуту характеристику факторам формування партійної системи в Україні: фактор історичних особливостей розвитку держави, фактор політичного режиму, фактор електоральної системи.</p>	2	4
Разом за змістовним модулем 1	14	18
Змістовний модуль 2		
<p>Т.6. Правова інституціоналізація політичних партій в Україні. Партійне право. Фінансування партій. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Ознайомитись з національними практиками інституціоналізації партій. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Фінансування сучасних партій в країнах ЄС; 2) Комерціалізація процедури реєстрації партії в Україні (аналіз комерційних пропозицій); 3) Регламентації ідеологічного спектра партій в країнах Європи; 4) Антисистемні політичні рухи в Європі. ІНДЗ 5. Розробити власну ідею для нової політичної партії в Україні та підготувати повний набір документів і матеріалів, необхідних для її створення та функціонування. Завдання можна розділити на кілька етапів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Розробка програми та ідеології (Студенти повинні створити програму партії та чітко сформулювати її ідеологію, цілі, та основні політичні принципи)</i> • <i>Організаційні кроки для створення партії (Студенти мають розробити документи, необхідні для реєстрації політичної партії в Україні, включаючи статут, положення, списки засновників, фінансовий план та інші необхідні документи)</i> • <i>Стратегія залучення прихильників та фінансування. (Студенти повинні розробити стратегію для залучення прихильників та фінансової підтримки для нової партії.)</i> 	2	2

<p>Т.7. Політичні партії та виборчий процес. Регламентация парламентської діяльності партій в Україні. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 6. Навести аналіз (за вибором студента) технології впливу на результати виборів в Україні (на прикладі реальної виборчої компанії).</p>	2	4
<p>Т.8. Символізація партійно-політичного простору. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 7. Надати семіотичний аналіз політичної символіки в Україні. (обрати групу символів, надати аналіз витоків символу та його сучасного значення) Надати аналіз практикам політичної реклами в Україні. (За вибором студента певна група партій або певна рекламна технологія)</p>	4	4
<p>Т.9. Реформування партійно-політичної системи в Україні. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Загрози атомістичних партійних систем (аналіз історіографії); 2) Абсентеїзм політичних партій в Україні; 3) Політична участь іноземців в ЄС та перспективи для України;</p>	2	2
Разом за змістовним модулем 2	10	12
	24	30
Усього годин		54

9.МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні та наочні методи навчання (демонстрація презентацій, створення схематичних зображень, робота із веб-сайтами органів влади та управління, організацій)

Практичні (тестові завдання; опрацювання матеріалу та його систематизація шляхом підготовки конспектів та презентацій; аналіз практичних ситуацій (аналітичні розробки))

Інтерактивні методи навчання (використовуються під час лекційних, практичних занять)

Колективне та індивідуальне опрацювання завдань (колективне обговорення з використанням дискусивних практик, виконання ІНДЗ, презентація виконаних ІНДЗ та результатів самостійної роботи)

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

(в т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Навчальна дисципліна передбачає прослуховування лекції, опрацювання нормативних актів, робота з офіційними сайтами політичних партій різних країн, офіційних інтернет-представництв органів влади та управління, навчальною та спеціальною літературою, індивідуальні консультації.

Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Поточний контроль:

– усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, презентація рефератів, доповідь, оцінювання доповідей;

– письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль:

– тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями.

Підсумковий контроль: іспит.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 3
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем, підготовка доповідей та демонстрація презентації	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 15

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування на занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; не виступає, не задає питання; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; демонструє пасивну роботу, не виконує самостійної роботи; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; відсутні навички публічної презентації самостійної роботи.
	2 бали	Здобувач бере участь у практичному занятті; приймає участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати власне ставлення до проблеми; висловлює міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал самостійної підготовки.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем; доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	3 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами.
	4 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз достатній, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, висновки самостійні, тема розкрита.

	5 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, актуальність розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку - самостійні ґрунтовні судження, містить посилання на актуальні джерела, які відповідно оформлені.
Контрольна робота	0 балів	Відповідь на запитання неправильна.
	15 балів	В контрольній роботі за кожним змістовним модулем – по 20 питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 бал. Всього -10 балів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль										Підсумковий контроль	Сума балів	
	Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2				бали	іспит	
Теми	T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9			
Практичні	3	3	3+ 3/3	3+ 6	3+ 6	3	3+ 6	3+ 9	3	60		
Контр. роботи	10 балів					10 балів				20		
	43					37				80	20	100

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Коч С.В. Теорія та історія політичних партій. *Методичні вказівки і робоча програма для студентів спеціальності «політологія» ІСН.* – Одеса 2013 – 60 с. (3,5 п.л.)
- Робоча програма; Силабус;
- Мультимедійні презентації.

13. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Особливості формування партійної системи України в XIX – XX століттях.
2. Електоральний простір в Україні. Політичне квіважування електорального простору.
3. Еволюція структури партійної системи України в XXI столітті.
4. Політичних партій в Україні: класифікація за різними критеріями.
5. Ієрархічні рівні партійної системи України: партійно-електоральний, організаційно-партійний, партійно-державний.
6. Кількісна характеристика партійної системи України. Рівень представництва інтересів громадян.
7. Партійне законодавство в Україні: історія трансформації.
8. Конституційно-правовий статус політичних партій в сучасній Україні
9. Процедура інституалізації партій в Україні. Життєвий цикл партії.
10. Правове регулювання діяльності партій в Україні
11. Основні політичні партії України та форми їх політичної участі
12. Державне фінансування політичних партій в Україні
13. Фінансові джерела політичних партій в Україні
14. Виборча система в Україні: еволюція, сучасний стан, форми політико-правового регулювання.
15. «Великі» та «малі» політичні партії: політичні компроміси в електоральному процесі.
16. Вплив виборчої системи на формування партійно-політичної системи України
17. Електоральна політика партій в Україні в XXI ст.
18. Виборчі блоки в Україні: історія формування та сучасний стан.
19. Парламентські партії в Україні. Регламент діяльності партій в Верховній Раді
20. Партійна опозиція та регламент її діяльності в Україні
21. Характеристика ідеологічного спектру партій в Україні.
22. Ліві та Нові ліві політичні рухи в сучасній Україні
23. Ліва ідея в Україні: історія та сучасна практика.
24. Праві та Нові праві політичні рухи в Україні
25. Права ідея в Україні: історія та сучасна практика
26. Локальні політичні партії в Україні: типологія та особливості політичної діяльності.
27. Конфесійні політичні рухи та партії в Україні: перспективи та стан представництва.
28. Етнічні політичні рухи та партії в Україні: перспективи та стан представництва.
29. Транснаціональні політичні рухи в Україні: рівень політичної активності
30. Елітарні, карманні політичні партії в Україні: динаміка розвитку на політичній участі
31. Масові, структурні політичні партії в Україні: динаміка розвитку та представництва
32. Перспективи розвитку партійної системи України

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА ПІДРУЧНИКИ

1. Авксентьев А. Сучасна теорія голосування в контексті українських електоральних трансформацій. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01. Харків, 2017. 274 с
2. Богашева Н. Відносини держави і політичних партій в Україні: конституційно-правові аспекти. Київ: Логос, 2012. 446 с.

3. Кармазіна М. Політичні партії в Україні. 2014–2017 рр. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 168 с
4. Кириченко В. М. Політичні системи світу. – К.: Центр учбової літератури, 2013. 218 с.
5. Кресіна І. Політико-правові засади трансформації партійної системи України. К.: Логос, 2016. 510 с.
6. Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навчальний посібник К: Арістей, 2017. 432 с.
7. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навчальний посібник. К., 2008. 416 с.
8. Романюк А. С., Литвин В. С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
1. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. К.: Артк, 2001. 224 с.
9. Фінансування політичних партій та виборчих компаній. Довідник з фінансування політичної діяльності. МІДПВП (International IDEA). Переклад: Strategic Agenda. 2014. 243 с.
2. Almond G. The Political of Developing Areas. NJ.: Princeton University Press, 1960. P. 7–17.
3. Almond G., Powell D. Comparative Politics: A Developmental Approach. Boston : Litle, Brownand Co., 1966. 348 p.
4. Easton D. A System Analysis of Political Life. NY: Wiley, 1965
5. Lipset S.M., Rokkan S. Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: an Introduction. *Party Systems and Voter Alignments*. New York: Free Press. 1967. P. 1–64.
6. Sartori G. Parties and Party Systems. A Framework for Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. 383 p.
7. Rokkan S. *Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. New York: mcKay. *sadc Parliamentary Forum*. (2010). “Benchmarks for democratic legislatures in southern africa.” available at: <http://www.agoraparl.org/node/2777>. accessed august 8, 2011. p. 14-17.

БАЗОВА

8. Anderson B. Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Revised Edition. VERSO. London. New York. 256 p.
9. Blondel J. Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies. *Canadian Journal of Political Science*. 1968. Vol. 1. No 2. P. 180-203.
10. Blondel J. Types of Party Systems. *The West European Party Systems*. Oxford: *Oxford University Press*. 1990. P. 302–310.
11. Brack N., Startin N. Introduction: Euroscepticism, from the margins to the mainstream. *International political science review*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2015. P. 239–249.
12. Brzezinski Z. The grand chessboard American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. A Member of the Perseus Books Group. Eurasia - Strategic aspects 1997 223 p
13. Determinants of Electoral Systems. New Haven: Yale University Press, 1989. 292 p.
14. Duverger M. A new political system model: Semi-presidential government. *European Journal of Political Research*. 1980. Vol. 8. P. 185–187.
15. Duverger M. Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State. New York: John Wiley & Sons, 1963. 393 p.
16. Easton D. A Framework for political Analysis. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1965
17. Easton D. The Political System: An Inquiry into the State of Political Science. – New York: Alfred A. Knopf, 1953.
18. Epstein L. Political Parties in Western Democracies. New York: Praeger, 1967. 387 p.
19. Giddens A. Where now for New Labour? L.: Polity press, 2002. 84 p.
20. Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. Berkeley : University of California Press, 1985. 697 p
21. Inglehart R. The Changing Structure of political Cleavages in Western Society. *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies*. Princeton : Princeton University Press, 1984. P. 25-69.

22. Janda K.. Political Parties: A Cross-National Survey. New York: The Free Press, 1980. 178 p
23. Janda Kennet, Robert Hamel. An Integrated Teory party goals and Party Change /Paper prepared for the International Simposium. November. 1994. № 19. C. 3-6.
24. Kelly Norm, Ashiagbor Sefakor Political parties and democracy in theoretical and practical perspectives: Adopting party law. National Democratic Institute 53 p.
25. Kirchenheimer O. Der Wandel des westeuropдischer Parteisystem. Politische Vierteljahresschrift. 1965. No 6. S. 27
26. La Palombara J., Weiner M. The Origin and Development of Parties. Political Parties and Political Development. Princeton, 1996. P. 3–24.
27. La Palombara J., Weiner M. Political Parties and Political Development. Princeton, 1966. 496 p.
28. Lightfoot S. The Consolidation of Europarties? The «Party Regulation» and the Development of Political Parties in the European Union». Representation. 2006. No 42 (4). pp. 303–314.
29. Lijphart A. Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty
30. Lijphart A. Electoral Systems and Party Systems. A Study of Twenty-Seven Democracies. 1945–1990. New York . Oxford : Oxford University Press, 1994. 209 p.
31. Lipset S., Rokkan S. Party Systems and Voter Alignments: Cross- National Perspectives. New York: The Free Press, 1967. 554 p.
32. Lipset S.M., Rokkan S. Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: an Introduction. *Party Systems and Voter Alignments*. New York: Free Press. 1967. P. 1–64.
33. Rokkan S. *Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. New York: mcKay. sadc Parliamentary Forum. (2010). “Benchmarks for democratic legislatures in southern africa.” available at: <http://www.agoraparl.org/node/2777>. accessed august 8, 2011. p. 14-17.
34. Saarts T. Comparative Party System Analysis in Central and Eastern Europe: the Case of the Baltic States. *Studies of Transition States and Societies*. 2011. Vol 3 (3). P. 83-104
35. Sartori G. Parties and Party Systems: A Framework for Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. 370 p.
36. Siaroff A, Two-and-a-Half-Party Systems and the Comparative Role of the 'Half'. *Party Politics*. 2003. No 9. P. 267–290.
37. Taagepera R., Shugart M. S. Seats and Votes: The Effects and
38. Wallerstein I. Analysis of world systems and the situation in the modern world Per. from English. P.M. Kudyukina. URL: <http://www.samomudr.ru/d/Vallerstajn%20I.%20Analiz%20mirovyyx%20sistem%20i%20situacij%20v%20sovremennom%20mire.pdf>
39. Wallerstein I. Author's personal site. All books. URL: <https://iwallerstein.com/category/books/>
40. Weber M. The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. Translated by Talcott Parsons With an introduction by Anthony Giddens. This edition published in the Taylor & Francis e-Library, 2005. 271 с.
41. Ролз Д. Політичний лібералізм. Пер. з англ. К.: Основи, 2000. 382

ДОВІДКОВА

1. Аналіз результатів місцевих виборів 2015: динаміка електоральних симпатій в регіонах. URL: <http://politcom.org.ua/?p=10637> (дата звернення 14.09.2019)
2. Закон України «Про вибори народних депутатів України». 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
3. Закон України «Про місцеві вибори» 2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
4. Закон України «Про об'єднання громадян». *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 34, с. 502.
5. Закон України «Про політичні партії в Україні». *Урядовий кур'єр*. 28 квітня 2001. №77.
6. Збірник виборчих законів країн Центральної та Східної Європи. К.: IFES, 1995. 390 с.
7. Кодекс належної практики у виборчих справах. Керівні принципи та пояснювальна доповідь, ухвалені Венеціанською комісією на 52-й сесії (Венеція, 2002), Європейська

- комісія за демократію через право, CDL-AD (2002) 023 rev. URL: [http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDLAD\(2002\)023rev-ukr.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDLAD(2002)023rev-ukr.pdf).
8. Моніторинг місцевих виборів 2020: підсумки. URL: http://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/monitoring_mestnyh_vyborov_2020_itogi.html (дата звернення 04.02.2021)
  9. Decision of the Bureau of the European Parliament, of 29 March 2004 laying down the procedures for implementing Regulation (EC) N 2004/2003 of the European Parliament and of the Council on the Regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding (2004/C 155/01).
  10. Regulation (EC) No 1524/2007 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2007 amending Regulation (EC) N 2004/2003 on the regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding, URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:343:0005:0008:EN:PDF>.
  11. The European Elections Monitor. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/the-european-elections-monitor/2021/> (дата звернення 15.07.2021).

ДОПОМІЖНА

1. Авксентьев А. Сучасна теорія голосування в контексті українських електоральних трансформацій. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01. – теорія та історія політичної науки. Харків, 2017. 274 с.
2. Агафонова Г.С. Теоретичні засади дослідження європартій. *Політологічні записки*. 2013. № 2. С. 87–95.
3. Балашова О. Дослідження партійної системи через призму кількісної методології. *Політичне життя*. 2018. № 2. С.5–13.
4. Балашова О. Модель трикутника Нагаями як інструмент аналізу конкурентної конфігурації партійної системи України. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2020. № 28. С. 98–110.
5. Балашова О. Націоналізація партійної системи України: вимірювання, динаміка і тренди. *Політичні партії і вибори: збірник статей і тез за результатами міжнародної наукової конференції кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Ю. Р. Шведа) від 9 листопада 2019 р / за ред. А. Романюка і В. Литвина*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 308–316.
6. Богашева Н., Ключковський Ю. Проблеми інституціалізації політичних партій в Україні. *Вибори та демократія*. 2008. № 2 (16).
7. Вишняк О. Зміна основних параметрів партійної системи України: від виборів 1998 до виборів 2014 р. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2017. № 2. С. 167–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stmm_2017_2_13
8. Гаєва Н.П. Політичні партії – суб'єкти виборчого процесу в Україні. *Держава і право: Збірник наукових праць*. Юридичні і політичні науки Випуск 8.-К., Ін-тут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2000.-С.105-112.
9. Ганжа А.М. Політичні партії України як формалізовані патронажно-клієнтарні мережі. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. Вип. 30. 2016. С. 62–65.
10. Дунаєва Л.М. Інституціональні фактори формування і розвитку партійних систем. *Держава і право: Збірник наукових праць, юридичні і політичні науки*. Випуск 8-К.:Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2000. - С.468-472.
11. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря; НДІ політичної регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досліджень (Чернівці). Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. 552 с.
12. Журавський В. Політична система України: особливості, фактори, чинники права. *Віче*. 2000. №2. С. 49-65.

13. Задорожний І. Еволюція партійної системи Польщі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія*. 2009. Вип. 13. С. 92–98.
14. Заєць А. Український парламентаризм. Формування й удосконалення: Парламент України в 1990-1994 роках. *Віче*. 1999. № 2. С. 13-31.
15. Зан М. Репрезентація етнополітичних партій міноритарних груп України у форматі парламентських електоральних циклів 1998–2009 рр. *Політикус*. 2020. Вип. 4. С. 146–154.
16. Карамазіна М. Партогенез в Україні: бажання демократизації? *Людина і політика*. 2001. №4. С.26 – 34.
17. Колодій А. Вплив місцевих виборів 2020 року на розвиток багатопартійності в Україні. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами п'ятої міжнародної наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 28 листопада 2020 року* / за ред. А. Романюка і В. Литвина. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. Вип. 5. С.178–197.
18. Кольцов В. Порівняльний аналіз формування і функціонування політичної опозиції в країнах Вишеградської групи. Монографія. Одеса: Гельветика, 2018. 524 с.
19. Копинець Ю.Ю. Парламентські вибори у країнах Європейського Союзу у 2018 році: характеристика електоральних результатів та конфігурацій партійного ландшафту. *Політикус*. 2020. № 3. С. 44–51
20. Копинець Ю.Ю. Характеристика конфігурації та основних тенденцій розвитку партійної системи України за результатом електорального циклу 2019–2020 рр. *Регіональні студії: науковий журнал*. 2021. № 24. С.30–41.
21. Краснова М. Феномен «партія влади» у пострадянських порядках. Українська специфіка. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2014. № 1111. С. 66–71.
22. Кузик П. Електоральна вісь Схід–Захід та ідея роз'єднаності суспільства. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 34. С. 149–157.
23. Куречко І. Особливості партійної системи Словенії. *Політичні партії і вибори: збірник статей і тез за результатами четвертої міжнародної наукової конференції кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 9 листопада 2019 року* / за ред. Анатолія Романюка і Віталія Литвина. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 348–356.
24. Лешанич М. Особливості інституціалізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. К.: Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 147 (№ 8). Ч. 3. Політичні науки. С.48–53.
25. Лешанич М. Особливості формування виборчої системи України (1991–2014 рр.). *Регіональні студії*. 2018. № 12. С.18–25.
26. Майніна М. Легітимація євроскептицизму в Європейському Союзі як тренд сучасності. *Вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. С. 45–50.
27. Мартинюк Р. Партійна система України та регіональні чинники в її розвитку. *Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць*. Т.IX. Чернівці: Букрек. 2010. С. 180-192.
28. Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991–2014). Чернівці: Книга XXI, 2016. 277 с.
29. Мейнверінг С. Президентська система, багатопартійні системи і демократія: складне рівняння. *Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко*. К.: Смолоскип, 2005. С. 834–861.
30. Мелешевич А. Проблеми інституціоналізації та перспективи розвитку партійної системи України. *Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 24–25 листопада 2011 р.* К.: ІПіЕНД, 2012. С. 46– 64.

31. Молочко П. Інституціональні особливості функціонування та діяльності політичних партій в Україні. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. Т.33-34. С.292–301.
32. Нідермаєр О. Партійні системи країн-членів ЄС. Національна безпека і оборона. 2015. No 6-7. С. 167–180.
33. Остапець Ю. Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів. Ужгород: «Ліра», 2016. 412 с.
34. Остапець Ю., Гайданка Є., Ключкович А. Марадик Н. Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України. Серія «Studia Regionalistica» / № 8; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород: ПП Данило С. І., 2014. 256 с.
35. Остапець Ю., Ільтьо Г. Вплив президентських і парламентських виборів 2019 року на акторний склад та конфігурацію партійної системи України. Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії. 2019. Випуск 26. С. 159–170.
36. Остапець Ю., Шестак Н., Дудінська І. Еволюція партійної системи України в умовах трансформації соціальних і політичних. Серія «Studia Regionalistica». № 9; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород: ЗППО, 2016. 252 с.
37. Примуш М.В, Перебейнос О.Ю. Специфіка формування ідеології українських політичних партій на сучасному етапі їх розвитку. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 2 (25) 2015. С. 169-175
38. Рибій О. Критерії та інші орієнтири для аналізу рівня інституціалізації партійної системи та політичних партій в Україні. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2012. № 3 (59). С.98–108.
39. Рибій О. Партійна картелізація: новий рівень взаємовідносин партій, держави та суспільства. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2011. № 3 (53). С.45–56.
40. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
41. Светлакова М. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на перебудову партійного ландшафту європейських країн. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2021. Випуск 1 (49). С. 73-78.
42. Сердюк В. «Молодий Дуда»: чим небезпечний для України успіх польських ультраправих партій (президентські вибори 2020). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/07/7/7111844/>
43. Стойко О. Консервативні партії Східної Європи. Studia politologica Ucraino – Polona. 2011. Вип. 1. С. 162–166.
44. Стойко О. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. К.: Логос, 2016. 416 с.
45. Топ 20. Рейтинг активності та ефективності політичних партій України. К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2019. 42 с.
46. Трансформація партійної системи: український досвід у європейському контексті / За ред. Ю. Якименка. Київ: Центр Разумкова, 2017. 428 с.
47. Феєн Г.-Й. Розвиток партійних систем у посткомуністичних країнах ЄС. Сайт Представництва Фонду ім. К. Аденауєра в Україні. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=a0cb1d8c-521a-44f5-c09b-c94266102c0b&groupId=252038
48. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник. К., 2006. С. 69–83.

49. Хома Н. М. Трансформаційні зміни партійної системи Японії на новітньому етапі. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Політичні науки»*. 2017. С.59–62.
50. Цюбчено А. Дежравне фінансування політичних партій: Український та світовий досвід. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/derzhavne-finansuvannya-politichnih-partiy-ukrayinskiy-ta-svitoviy-dosvid>
51. Шведа Ю. Групи інтересів та політика: теоретичні підходи до аналізу взаємин. *Науковий вісник Ужгородського університету, Серія. Політологія, Соціологія, Філософія.*, Вип. 9. 2008, Ужгород: Вид-во Ужгородського національного університету «Говерла» С. 170-179.
52. Шведа Ю. Стан розвитку теорії політичних партій та партійних систем в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки*, 2003, Вип. 5., с. 368-374.
53. Шведа Ю. Сучасні тенденції трансформації моделі політичних партій країн Європейського Союзу. *Вісник Львівського університету, Серія. Міжнародні відносини*, Вип. 22, 2007 С. 122-128.
54. Шведа Ю. Трансформація організаційної структури політичних партій як чинник трансформації сучасних партійних систем. *Вісник Львівського університету. Серія. Філософські науки*. 2008, Вип. 11. С. 160-168.
55. Шеховцов А.В. Нові праворадикальні партії в сучасних європейських країнах: причини електоральної підтримки: *автореферат дис. канд. політ. наук : 23.00.02*; Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. Миколаїв, 2010.17 с.
56. Шипунов Г. Принципи концептуалізації ідейно-інституційної еволюції лівих політичних партій: дис. докт. політ. наук 23.00.01. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 532 с.
57. Янішевський С. Локальні політичні проекти: чинники виникнення та перспективи політичної діяльності (за підсумками місцевих виборів-2015). URL: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/8>

Інформаційні ресурси

58. Електоральні карти Франції, Німеччини, США та ін. URL: <http://geoelections.free.fr/>
59. Електоральні новини Німеччини. Статистика. Карти. Автор проекту д.політ.н. Андреас Хан. URL: <http://www.wahlen-heute.de>
60. Електоральні ресурси по країнам URL: <http://www.politicsresources.net/>
61. Результати виборів в країнах Східної Європи. URL: <http://www2.essex.ac.uk/elect/database/constituency.asp>
62. Сайт з електоральної географії. URL: <http://www.electoralgeography.com/ru/index.html>
63. Сайт Представництва Фонду ім. К. Аденауера в Україні. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=a0cb1d8c-521a-44f5-c09b-c94266102c0b&groupId=252038
64. Сайт проекту «Електоральна пам'ять». Проект UkrVote. URL: <https://ukr.vote/uk/about>
65. Democracy Index 2014. URL: <https://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>